Број 78. У Новом Саду у петак 8 (21.) априла 1911. Година XLVI.

»Застава« излази сваки дан два пута, а недељом и понедељником једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаљу на један месец 2 кр. 70 пот. за четврт године 8 круна Кад се јутарњи и вечерњи лист засебно шаље: месечно 3 кр. 25 п. за четврт године 9 кр. 75 пот. — За Аустрију и све остале земље на четврт године 10 круна.

Ванредним бројевима од петка цена је: На пола године 2 круне, на целу годину 4 кр. За стране земље годишње 6 круна 50 потура.

Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура

Телефон бр. 131.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

(Вечерњи лист.)

ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ.

За огласе плаћа се по 12 потура од сваке врсте оваких ситних слова

Уредништво »Заставе« је у кући г. Јована Т Чавића. — Администрација »Заставе« налази се у кући, где је Милетићева штампарија у главној улици бр 20.

Дописи шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији »Заставе«,

Рукописе не враћамо.

Поједини вечерњи бројеви стају 10 потура

Чек-конто 12008.

Напоље из Великог Петка! У Ускрс!

Докле ће још да траје Велики Петак?! Зар не видите онај грдан, огроман крст, на коме су приковани већ кроз толико векова милиони народа? А неколицина седи украј тога крста, благује, ужива и дели ризе, дели муку и зној оних, који су приковани о крст.

И може ли то тако остати? По некад изгледа, да може. Изгледа, да је такав ред у свету и да су људи створени да ст адају, да их кајафе и фарисеји доводе до несреће, а само мала мањина да је одређена да живи и ужива.

Но то само тако изгледа. То није вечни ред, него је само привремено стање, јер нису још народи довољно сложни, да дигну тежак камен са гроба свога, па да ускрсну.

Велико зло стварало је увек велике мисли. Тако је било за Христово време, тако је и данас. А можда није било горега стања, но што га ми гледамо. У прошлим вековима је свако био везан за своје село и слабо знао шта се око њега догађа. Данашњи друмови, железни путеви, лађе измешале су нас; данас лакше доспемо и видимо како је на све стране, или бар чујемо и слушамо Култура нам је до сада само осветлила наше зло, али га није уклонила.

Погледајмо само, око чега се данас код нас, у земљама угарске круне, окрећу главна питања. Од горе истичу и прогурају напред војева питања. То су та питања, која као аждаје гутају народну муку и иште народну крв. Цела држава треба да буде један велики логор, а народи машине, које на команду пуцају и убијају. Треба све да жртвујемо за будући рат. У бриги око тога, не можемо напред на другим пољима. Не можемо да подижемо народно благостање. Терет је тежак, а давно је већ проглашена: Општа војена обвеза.

И што је најстрашније: Кад дође доба да се гине, кад дође доба да се испуца барут и поломи светло оружје, народ неће у томе имати права да каже и једну једину реч. Ништа! Ко тада, у оном часу хоће да задржи или протестује, чека га тешка осуда и смрт.

Па какво је то стање? Зашто живимо? Зар зато, да подижемо децу и дајемо милионе и милијарде само на рат?! И то на рат, што га може да изазове један лакомислени министар спољних послова, противу праве користи и части наше и наше државе.

Према том милитаризму, према тој ужасној опасности долази од доле из народа друга мисао, која хоће народно право да прогура напред. Онај који све даје треба све и да одређује. И када постоји општа војена обвеза, и треба да постоји онда је право да постоји и опште право гласа. Опште право и општа дужност, да народ рукује сам својом судбином. Јер ка кво је то стање, да чланови једне државне заједнице немају права да одлучују ни о свом материјалном, ни о свом просветном стању, па ни о томе кад је реч о рату и миру, реч о њихову животу и смрти?!

Онај милитаризам, каквог га данас гледамо, представља Велики Петак народни. У томе је оличено најјаче све народно зло. У томе се показује, да народ треба да баци све друго на страну, а да ствара војену силу. А што је најцрње, народ ту своју снагу, у коју је уложио све, нема у својим рукама, он и најмање не располаже њоме.

А она друга мисао, општег једнаког тајног права гласа, садржи у себи — Ускрс народни. У томе је начелу исказано, да држављани и народи хоће да буду господари у својој држави. Хоће сви да одлучују судбином својом, животом својим, економским и културним развитком својим, државом својом. Када се буде увело опште, једнако право гласа, и када се осигура, да сваки може то своје право слободно вршити, неће још одмах потећи мед и млеко, али је то почетак без кога се не може напред. То је кључ, који ће нам временом отворити сва друга врата.

У овај мах влада гура напред законе, који се односе на војску. А прави пријатељи народа кажу данас: Нећемо тако! Зар да вам дамо још већу силу, зар да вам помогнемо да нам вежете руке? Него прво да се даде свима држављанима изборно право и да израдимо да сваки држављанин може гласати слободно. Па онда да се разговарамо о војним питањима. Или бар у свези с тим. Јер како ће изгледати, да прво решимо, и то решимо како не треба, сва велика питања, без свију држављана, па тек онда да држављанима дадемо право одлучивања?! То би било што наши кажу: — После смрти на 6 недеља!

Ето дакле око чега се води борба. Питање је: Да ли да допустимо да нам навољују нов, тежак камен на гроб наш, или да одгурнемо са гроба нашега и овај камен који нас сад притискује, па да почнемо — једаред ускрсавати.

Ето око чега се води борба, која ће бивати све јача и која треба до године у ово доба да се реши. Ми Срби не треба и не смемо да заостанемо из ове борбе. Тиче се и нас, као и сваког другог. И ми хоћемо путем општег слободног гласања да извојујемо себи и свима другима и држави боље дане. И ми хоћемо Ускрс и треба да се боримо да га дочекамо. Не дајмо се заводити за ситним интересима, јер се ово не тиче само нас, него и деце наше. Тиче се оних, који ће доћи после нас, а ми не смемо запустити и издати ни њихово право Не дајмо се обмањивати, јер су нас до сад свакојаки већ и сувише обмањивали.

Српска народна радикална странка уверила се да она то велико право не може сама извојевати, а не могу сами ни други. Зато је још лане ушла у споразум са мађарском независном, Јустовом странком. Данас траже споразума са Јустовом странком и социјалисте и то баш ради тога, да се заједничком силом извојује оп-

ПОДЛИСТАК.

НА СИГУРНОМ ХЛЕБУ.

Приповетка за народ.

Написао: **Јован Удицки** срп. нар. учитељ.

I.

Недеља је била, а леп пролетњи дан, да је човеку милина погледати све око себе. Чисто назиреш, како се природа миче и креће; осећаш, како те нешто и самога оживљава и не да ти мира, да седиш на једном месту, па да мирно посматраш око себе, него те нешто гони и тамо и амо, док се напослетку и не умориш.

Свет врви улицама. Сваки је обукао на себе стајуће рухо и ужива слободу, слободу коју му је сам Бог одредио и коју му нико одузети не може, па ти онда сасвим јасно бива зашто тај дан и онај последњи сматра себе једнаким са оним првим. И онај, којега си јуче гледао, да са знојем лица свога тура улицама колица, дотерао се, те изашао, да и он ужива исто оно, што и онај први господин, који је исто тако жељан слободе, свежега ваздуха и природне лепоте, као и онај сиромашак, ма да је господин, и још неки велики господин.

Свака и најнезнатнија стварка задобила је неке важности. Све је одавало живот, задовољство и срећу. Изашао сам, јер је споља била силна привлачна снага, којој нико одолети није могао; па чак и болесници измигољише се из својих соба и добро утопљени, испред кућа седећи, предали се под угодну заштиту пролетњега сунца.

Ишао сам. Прођох поред зграде великога суда. Из дворишта се чуо жив разговор казненика, са којим се мешао и звекет окова, у које је јамачно какав окорели злочинац био спутан. И њега пустише, да се бар за кратко време, на маленом простору дворишта, задахну свежим пролетњим дахом, те да под утиском угодне топлоте сунца, охрабрени оду у ћелије своје са надом, да ће и њима једном синути сунце слободе, као што је синуло и природи, која је чамила под немилосрдном стегом зиме.

И док сам посматрао, како природа иде за тим, да све усрећи, задовољи, охрабри и утеши, управо, док сам то себи бар тако замишљао, стигао сам и до школе. Уђох у њу без разлога, ни сам не знам зашто. За један тренутак мисли моје о животу добише други правац, јер ето имаде и људи, који нису те среће ни ону слободу да уживају, која им је од Бога дата и то су људи на слободи без слободе, — незаробљени робови. И баш она примамљива природна драж, која ме је на пољу толико увесељавала, била је повод преокрету мисли мојих.

У школском ходнику затекао сам облак прашине. Школске просторије биле су широм отворене, кроз које је дерала јака промаја. У једној од њих спазио сам послужитеља Михајла, који се од прашине једва могао познати. По његовим црним брковима и густим обрвама нападала је прашина, да им се ни боја није могла распознати Промуклим гласом поздрави ме а на поздрав његов, искочише испод скамија две дечје главе.

— Љубим руке... — рекоше ми и опет се сагоше наставивши свој посао.

То су била деца послужитеља Михајла. Док су друга деца весело трчала по пољу, њих је очева дужност отргла од сваког уживања.

— Шта је по вољи? — питао ме је кроз кашаљ Михајло.

Одговорих му, да ме је туда само случајно пут нанео. Ходећи ходником, пратио ме је. Приметио је, како на мене неугодно прашина утиче.

— Прашина, господине.

— Убиство... Јадна дечица ваша!

— Шта ћу, кад морају... Да ми није њих, не знам како би се у овој мојој служби снашао?.

У другој просторији отирала је жена његова прашину. Уз њу се припило женско дотенце и нешто се расплакало. Кад је видело оца самном, мислећи да ће куда ићи, дотрча му са речима:

— Тата, води и мене! .. — жељно је било пролаза.

Отац га је узео за руку и испрати ме с њиме до врата. Промаја је жестоко шибала и ја сам је неблагодарно оставио. Нађосмо се пред школом. Још ми никада то његово детенце није упало толико у очи, као тада. Почео сам нешто и да сумњам. Сетио сам се, кад ми се тужио, да млади учитељ захтева, да га његова жена пуслужује, а он, да му се не замери, да не изгуби хлебац, дозволио јој.

Поред нас прођоше неколико родитеља са дечицом својом, водећи их за руку.

— Лепо време... — рече Михајло.

— Дивно време... — одвратих му, сажаљавајући га и он ме је потпуно разумео.

ште, слободно гласање. И придружиће се томе колу сви који имају свести и осећају с народом и за народ.

У томе правцу напред! Напоље из Великог Петка! У Ускрс!

Нови Сад, 8. априла.

Самосталски покори у автономији. Од како су самосталци и подрепаши овладали у нашој автономији (са Куеновим благословом и помоћу), нема краја покорама. Законски се прописи газе немилице, јер је главно за самосталце и подрепаше њихов огранички интерес Ми смо већ изнели небројене доказе о томе. Познато је насиље, које је самосталски саборски одбор починио у црквеној општини новосадској. Да се не би ваше могао јавно оцењивати рад самосталског саборског одбора и да српски народ не би могао дознати за све самосталске покоре, „Српски Митрополијски Гласник“ доноси врло кратке извештаје о раду самосталског саборског одбора За преко 170 одлука каже се, да су од мале важности (а ту је и она одлука, којом је барону Рајачићу уз масну плату одређена и награда од 600 круна). Али признали су ипак, да су познатог фра Димитрија Руварца поставили за секретара званичног листа, да га награде за услуге, учињене самосталној странци (а говори се, да је Руварац прекосио и претио самосталцима, ако му не даду залогај!) Лепо друштво — могу се поносити! Али ипак има у извештају о раду саборског одбора једно драгоцено признање. На 119. страни „Српског Митрополијског Гласника“ (број 7. за 1911. годину) налази се овај извештај: „Српском народно-црквеном сабору вратиће се неке на извршење достављене саборске одлуке уз образложену представку, з а ш т о с е н е м о г у и з в р ш и т и, те ће се уједно сабор упозорити на јадно стање чиновничко професорског мировинског фонда с тим, да се сабор побрине за санирање“. Признају дакле, да не могу извршити одлуке, које су сами на сабору доносили. Није ово први пут, да то признају. Још су неке одлуке морали вратити сабору, јер их не могу извршити, али зато је самосталска већина на сабору доносила таке одлуке. Радили су људи вредно — зар не?! А да су наопако радили то се сад види, на морају и сами признати. Свакако је пак занимљиво самосталско кукање због јадног стања чиновничког и професорског мировинског фонда, а на сабору су прошле године против закона одобрили мировину дру Михаилу Политу, иако он никад није био члан тога мировинског фонда, нити је у њега уплатио ма и једну потуру. Услед те скроз незаконите одлуке исплаћено је дру Михајлу Политу близу **12 хиљада круна** уједанпут, а осим тога добива годишње 1400 круна

Али самосталци су хтели да награде Полита, па ма и пропао чиновнички и професорски мировински фонд. Међутим неће да изврше одлуке, које се тичу чиновника и професора, јер у закону нема темеља за њих, а стање је фонда јадно. Али кад је требало Политу дати толику своту, онда самосталски саборски одбор није правио тешкоће, ма да за Политову мировину нема у закону никакве подлоге. Да је коме радикалу тако што изгласано, дигла би се дрека, а и Куен би се пожурио, да уништи таку одлуку. Но кад се тиче Полита, онда се дозвољава највеће безакоње. Зато Полит у јучерашњем броју „Браника“ пише о Куену, да он није био тако страшан. Полит налази, да је Куен имао право, кад је прогањао радикале, па стога та куеновштина није тако велики грех! А тог Куеновог браниоца морали су самосталци да награде на штету мировинског фонда — и кад су избацали толике паре сад јаучу због јадног стања мировинског фонда! Овакве бруке још није било, као што су је доживели самосталци у автономији. А због њиховог странчарства и неспособности пати народна ствар, па стога овом чуду и покору мора бити краја. Народ се креће да суди самосталским башибозуцима.

Политички преглед.

Не могу да се погоде.

Угарски министар-председник Куен Хедервари у последње време је више у Бечу, него у Будипешти. Преговара са аустријском владом о новом обранбеном закону. Аустријској се влади данас не жури, да се тај закон створи, она стоји пред саборским изборима, али се жури Куену, да што пре у крви и новцу принесе Угарску на жртву Бечу. Са обранбеним законом, који хоће Куен да још пре летњег одмора поднесе угарском сабору, поднеће се сабору и закон о парничком поступку код војске. Гледе тог закона не може Куен у свему да се погоди са аустријским министром-председником Бинертом и то у томе: на ком језику да се води парнична расправа и записници, кад оптужени зна и немачки и мађарски или кад не зна ни немачки ни мађарски. Како се у томе Куен и Бинерт нису могли да споразумеју, изнели су ствар пред краља, да краљ одлучи. По свој прилици, да краљ неће хтети да он одлучује, него ће упутити оба министра председника, да се погађају даље.

Устанак у Албанији.

Турска је војска у побуњеном арбанашком крају добила помоћи, те је поново отпочела борбу са арбанашким устанцима у кастратском крају. Али се шири и устанак, те се и устанички редови попуњују. Устало је на устанак и католичко племе Шаља, те је отерало из својих крајева турску жандармерију и отуђило јој оружје. Устанци су решени, да се боре до краја. Ако их турска војска и потисне из садањих положаја им, повући ће се у брда и отпочеће ченичко ратовање. Заповедник у турској војсци, Торгут паша, хоће са две стране да нападне устанке. Зато и прикупља на два места војску, код Скадра и Гусиња. Судећи по свему, Турска неће лако изићи на крај са Арбанасима, зато се већ данас говори, да ће из Цариграда покушати, да мирним путем, попуштањем према Арбанасима, утишају устанак — Ричоти Гарибалди послао је брзојав једном од арбанашких вођа, а тај брзојав гласи: Поздрављам витешке Арбанасе. Талијански народ са мном понавља речи мога оца: „Ствар Арбанаса, моја је ствар“.

Североамеричка Унија и Мексика.

У Вашингтону саветују се сада о томе, да ли да војска Север америчких Сједињених Држава уђе у Мексику. Мексиканци као да предвиђају, шта смера Унија, те би то да спрече. И са стране владине а и са стране устанке изричу жељу, да се створи мир или бар примирје. Да би се лакше дошло до мира, председник Дијац поднео је сабору законски предлог о измени изборног закона по жељи устанској. Ако Дијац даде оставку, привремени мексикански председник ће бити садањи министар спољних послова Барас. Ипак има и таких вести, које казују, да се устанички вођа Мадеро спрема да се прогласи у Жварецу председником Мексиканских Уједињених Држава

Румунски пашалук у Орешцу.

Са свих страна стижу нам гласови, како Румуни пашују у свима оним крајевима, где живе помешано са Србима. У таквим општинама Румуни су највећи мамелуци владини, те услед тога могу помоћу административних власти да чине највећа насиља. Тако су у Вршцу помоћу варошких власти насилно провалили у српско гробље, услед чега су духови још и сада силно узрујани. Кад су Румуни тако дрски и безобзирни у једној великој вароши, где је резиденција српског епископата, епархијских власти, српског протопрезвитерата, где је цвет српске интелигенције, где су Срби знатан фактор у варошкој кући, онда је јасно свакоме, какве муке подносимо ми Срби у оним местима, где сачињавамо мањину према Ру-

---

— Каже се: „Ко не зна да чита и пише, слеп је код очију“ а ја опет и то велим: Ко не зна заната, сакат је код руку... Да ја имам занат свој, не бих овде робовао, јер ја сам роб незаробљени. Нисам само себе заробио, него сам заробио и жену и децу своју... Тако је и мене мој отац заробио, па зато и јесам данас нико и ништа... Кад ме је требао на занат дати, онда сам му требао код посла да га испомажем, као и сада ова моја деца. И има света, па ми завиди, вели: имаш своју сигурну плату; на сигурном сам хлебу, али нико не зна, како је тај хлеб тежак и горак...

Осетио сам тежину речи његових. У мислима својим представио сам исто тако и будућност деце његове. Покушаће можда, да им отвори очи, али ће га у томе спречити животна потреба радне снаге. Та потреба надјачаће вољу његову па ће и деца остати исто онако што је и он.

Весели [illegible] ме одмами ме у црквену порту. Тамо на клупи, нешто тужан и жалостан, седео је звонар чика-Станко.

— Помоз' Бог!... — поздравих га.

— Ето, чекам да одзвоним!... одговори ми он, не оздравивши ми, јер је мислио да га питам шта ради.

Још као млад човек дошао је за звонара, па је у тој служби и остарио, а богме и оглувио. Син, који га је испомагао, отишао је јесенас у војску, па је остао без помоћи. Од то доба, по каткад му се нађу на помоћи туђа деца, која су се и сада скупила, да звоне са чика-Станком, а он им за то лопте плете. Неколико пута десило се, да није могао на јутрење одзвонити и за то му отказаше службу.

Када сам га упитао, на што се одважио, очајно ми се изјадао.

— Оно, на што у животу своме ни помислио нисам, то ће ми се испунити... Обећали су ми у варошкој кући, да ће ме примити, да чистим сокаке... Када сам примио ову моју службу, био сам сретан, што сам се дочепао сигурног хлеба ни не мислећи, да ћу поред тога сигурног хлеба кукати у старости... Само да ми он изађе из војске, да га оженим, ваљда ће ми бити син!?.. Ваљда ме неће пустити да умрем под туђим плотом?..

Да сакрије сузе своје, отишао је да одзвони на самртника.

Када сам после о свему томе размишљао, падоше ми на памет речи послужитеља Михајила, да је човек без заната сакат код руку. А колико њих остављају тај свој занат, грамзећи за сигурним хлебом такозваном месечном платом, па постају слуге, ма да небројено и небројено пута чују речи: „Боље је мршав господар бити, него дебео слуга и својом рођеном кривицом себе сакате, те у старости остају без милосрђа и сажаљења.

Код куће ме је чекао мајстор-Лаза. Испочетка мислио сам, да је дошао да ме упита, има ли за оправку ципела, јер је био ципелар; али је брзо изашао на среду са својом намером. Чуо је, да је место звонара упражњено и дошао је као ради препоруке.

— Мислио сам, да би то место добро било за мене... Тачно ћу моћи дужности одржавати, јер ми је породица, — хвала богу — доста велика: Ја, жена и четворо деце... Знате како је, деца су већа, па и потребе веће... Скуцкао сам и неку мраку, па нисам рад да крњим... А као што знате, имадем и кошњица, па би се и њих држао. — Ја бих са занатом и кошњицама, а жена са децом држала би службу... Занати данас слабо иду и године за пчеле оману, а то би ми било нешто сигурно...

Када ми је то изговорио, ишао сам за тим, да га одвратим. Зар од свога господара да постане туђ слуга? Ко је једном био свој и независан, никада ваљан слуга не може бити, па ни силом прилика.

— Ама, какав слуга? Остајем ја и даље што јесам... радићу ја опет занат... Напослетку, ко није данас слуга?... Ако ћемо на то гледати, сви смо ми слуге... храбрио се у намери својој.

Ја сам му ређао мисли своје: Нисмо ми сви слуге. Ко је господар од свога „ја“, то није слуга, то је независан и слободан човек. Ко оставља занат свој из лакомства за сигурном месечном платом, те постаје слуга, руши углед занату своме и тада више није занатлија, него је слуга, није више независан, него потчињен. Представио сам му бедни живот Михајла и горку судбину чика-Станка.

Кад је отишао изгледало ми је, да сам га одвратио и био сам некако задовољан, што сам пре тога добио оне утиске на пролетњем дану.

После сам дознао, да се мајстор-Лаза дао наговорити од неких својих пријатеља, да тражи место за звонара и он га је у истини и затражио, па је стога дошао до мишљења, да су му они пријатељи, а ја непријатељ његов.

мунима, где су им наклоњене административне власти, које се не могу тако лако позвати на одговорност, као што је то случај са властима у слободној краљевској вароши. А још кад су представници угарске владе по налогу из Беча отпочели преговоре са Румунима ради стварања једне „мађарофилске“ румунске странке, румунска дрскост и безобзирност је достигла свој врхунац. Румуни су се привидно поделили у два табора, згодно су поделили улоге, али су иначе једнодушни и сви јуре за једним циљем, а то је: румунизирање целога Ердеља и продирање према Тиси, где смо им ми Срби на путу. Румуни су врло практични политичари. Они мисле кад су већ запалили ђаволу свећу, треба да се користе том приликом, те да ућаре штогод на штету Срба. Има, хвала Богу, доста српских манастира и мешовитих општина српских. Ми, који долазимо у додир с Румунима, видимо, да између та два табора нема никакве разлике, нити може код Румуна да се створи „мађарофилска“ странка, него је то само тактика, да би лакше могли ћарити на нашу штету.

Рекли смо, да су Румуни у мешовитим општинама највећи владиновци. Даклем, ни у Орешцу није могло друкчије бити. Зато и уживају симпатије белоцркванскога надсолгабирова, који их је прогласио за миран елеменат. А тај миран елеменат учинио је пре неколико дана ово чудо:

Румуни су још прошле године у смислу пресуде добили цркву уз врло малу отплату и њиховом одушевљењу није било краја Срби су се сасвим били повукли. Но тада су Румуни почели међусобно да се гложе. При избору комитеа заоставили су неке своје људе, који су имали великих заслуга у развијању ове општине. Та неслога је избила свом снагом о Благовестима, када је требала да слави румунска црква. Одборници су захтевали од општинскога кнеза, да им тога дана остави отворену општинску кућу, да се тамо часте и пију И овај им је то и обећао. Но да би им то осујетио, отпутовао је тога дана и однео је кључ са собом, јер и он спада међу оне увређене, који су при избору испали из комитеа. Но ови се опет нису дуго предомишљали, већ дозову ковача, који је на заповест свештеника румунскога провалио врата, те су се ови ипак чаетили у општинској кући.

Ми знамо, да орешачки Румуни уживају симпатије надсолгабирова белоцркванскога, али знамо и то, да живимо у правној држави, те смо стога врло љубопитљиви, да ли ће он предузети какве мере против Румуна.

Ми Срби смо чврсти као стена, и ако смо у врло тешком положају, јер немамо ни цркве ни утвари. Обратили смо се молбом на саборски одбор, но он нам је после 6 месеци вратио молбу, јер нису биле испуњене неке формалности. Молба је наново послата, но још ни досада нисмо добили никаква одговора. Ваљда је једе прашина у каквој старој фијоци. Но ми нисмо се бољему ни надали од овога саборског одбора, јер је он чедо оне саборске већине, која је онако срамно укинула оне парнице, које је пређашњи саборски одбор са успехом почео водити са Румунима. Но црква ће се ипак видати, те подрепаши и опет неће постићи своју циљ. Али ће и за њих доћи страшни суд, када ће српски народ жигосати њихов поступак.

Вести из места и са стране

Комесар на српском народном црквеном сабору.

Будимпештански листови јављају, да ће на српски народни црквени сабор, који се састаје 2. (15.) маја о. г., за краљевског комесара бити изаслан Рохоњи, државни секретар. И на тај начин показује Куенова влада, колико поштује српску народну црквену автономију.

Подрепашка радост.

Пишу нам из Будимпеште: Још се сви добро сећамо, како су се на измаку прошле године хвалили новосадски подрепаши, да ће купити велику штампарију и да ће изнајмити стан од 7 соба и т. д. Али су се после некако примирили. У једном допису из Будимпеште скинули су донекле заве су, да се види, зашто су им планови пали у бунар. У том допису грде бившег старешину угарског пресбирова, неког Клајна, што је из владиног диспозиционог фонда давао грдну припомоћ једном пештанском листу, па за остале листове није преостало, (а подрепаши су отуда очекивали велику помоћ за своје предузеће.) Још тврде, да је Клајн био суров човек и да га је Куен баш због тога волео. Овде се прича, да је ту суровост осетио онај изасланик новосадских подрепаша, који је после осујећеног новосадског збора за опште бирачко право, 5. (18.) децембра прошле године, дојурио у Будимпешту, да изради ону давно очекивану припомоћ из владиног диспозиционог фонда, али није добио много, па се вратио у Нови Сад ожалошћен. А кад је Куен тог суровог Клајна, старешину пресбирова, отерао у пензију, подрепашки се лист ритнуо на њега, (али пре тога је ћутао). Занимљиво је, да су после Клајновог пада овдашњи подрепаши (а зацело и они у Новом Саду) почели и опет говорити о куповању штампарије за подрепашки лист. Очекују зар, да ће Клајнов наследник бити ширих груди. Видеће се шта је у ствари, али свакако је занимљива подрепашка радост после Клајновог пада. А и Макс фон Ђурковић, рођак врховног подрепашког вожда, званичник је вишег реда, па може код босанске владе рећи добру реч у корист подрепашког листа. Ако није учинио пре, можда ће сад пред Ускрс да изради што, јер претплатника и тако слабо има подрепашки лист.

Помен дру Светозару Милетићу.

Пишу нам из Бешке: На основу решења наше црквене скупштине приређен је код нас парастос неумрлом Србину, дру Светозару Милетићу. Уједно је црквена скупштина решила, да се за споменик дру Светозару Милетићу приложи у име ове црквене општине 100 круна. Слава Светозару Милетићу!

Читуља.

У Руми је после подужег боловања умр'о Мита А. Спаић, трговац и поседник, у 70. години свога живота. Погреб ће бити данас после подне. Покојник је био добар Србин и ваљан грађанин, па је уживао велики углед у Руми и околини. Српска народна радикална странка губи у њему врсног члана. Његову смрт оплакују супруга Марија, синови Светозар и Бранко, брат Ђока сестре Марија и Емилија и остала родбина. Покојнику лака била црна земља и вјечнаја памјат!

Самосталски лицемери.

Кад су самосталци правили пакт са Куеном, онда су с њиме удесили, да њих и њихове савезнике: алмажане и подрепаше помаже при изборима посланика за српски народни црквени сабор. Између осталог било је уговорено, да Куен разреши још пре избора посланика црквену скупштину и црквени одбор у Великом Бечкереку. Куен је то учинио и упутио патријарха Лукијана, да президијално изврши ту одлуку мимо знање саборског одбора. Патријарх је био послушан извршилац Куенове наредбе, а алмажански административни одбор у Темишвару пожурио се, да ту незаконити одлуку изврши. Само на тај начин доспео је у сабор и Милош Ђорђевић-Гусак, члан самосталске већине. Радикалски саборски одбор протестовао је против ове повреде наше народне црквене автономије. Читамо у „Српском Митрополијском Гласнику“, да је министар-председник уништио ту одлуку саборског одбора, а самосталски саборски одбор сада пријављује ту ствар сабору, јер налази, да је министар-председник прекорачио свој делокруг и тиме повредио автономију. А кад се прошле године на сабору тражило, да се та ствар узме у претрес и да се Куенов Гусак пошље кући, онда су самосталци Гусков избор оверили без верификације. Све им је било право. А сад говоре о повреди, да покажу, како бајаги бране автономију. Тако раде сви лицемери. У потаји зову државну власт у помоћ, а јавно се граде браниоцима автономије.

Манастирски приходи за 1910. годину.

Званични лист „Српски Митрополијски Гласник“ јавља, да је рачуноводство средишње благајнице српских манастира карловачке митрополије саставило закључни рачун за 1910. годину, по којем укупни вишак од 12 манастира износи 233.371 круну и 77 пот., а укупни мањак од 14 манастира 82.013 круна и 96 потура. Према томе је чист приход 151.357 круна и 81 потура. Услед тога, што су самосталци издали манастирске земље под закуп у једном комаду, а не у малим парцелама, смањен је приход манастирске благајнице, а самосталци су то учинили с планом, да могу по калуђерској жељи укинути манастирску уредбу.

Добровољни прилози за занатлијски црквени барјак (литију) у Карлову.

Занатлије у Карлову на позив Жарка Чокића столара и Игњата Конакова колара учинили су ове године један састанак, на коме су се међусобно договорили и одлучили да обнове свој стари занатлијски барјак (литију). Том приликом приложили су на обнову барјака: по 20 К: Милан и Жарко Чокић столари; 10 К: Петар Ђуричин, кројач; по 8 К: Емил Јовановић и син Драга зидари; по 6 К: Аца Ђуканов колар, Ранко Црквењаков берберин, Јоца Радујков бравар, Милан Исаков дрводеља; по 5 К: Игњат Колаков колар, Среја Лудајић ковач, Шандор Пап ковач, Милутин Терзин обућар, Светозар Брандић обућар, Душан Јанкелић берберин, Лука Терзин обућар, Драгомир Бешлин берберин, Стеван Будишин колар, Ацко Будишин ковач, Живојин Рацков посластичар, Пера Живанчев кројач, Душан Прекајски обућар, Илија Цуцин ковач; по 4 К: Јоца Станићев колар, Радислав Дојчић ковач, Милан Сувајдић зидар, Миливој Вујадинов столар, Миливој Голушин ножар, Иса Николић лицидер; по 3 К: Васа Прекајски ковач, Милан Филиповић бербер, Ђура Голушин обућар, Мита Сувачаров ковач, Милан Голушин ковач; 2 К: Сава Попов обућар.

Свечано освећење барјака биће на други дан Ускрса. Увече тога дана пак биће игранка.

Избор учитељице.

Јављају нам из Турског Бечеја, да је једногласно изабрана за тамошњу учитељицу Лепосава Јовановићева, досадања заменица. Надамо се, да ће изабрана учитељица својим радом оправдати поклоњено јој поверење.

Жене на челу вароши.

У североамеричкој држави Канзасу има варош Хунвел, у којој је недавно за градског начелника изабрана — жена, гђа Вилсон. Сада јављају из Њујорка, да је ових дана за полицијског управника (варошког великог капетана) такође изабрана жена: Ружа Осборн. Нови полицијски управник, односно управница, чим је заузела своје звање, први јој је био посао, да даде позатварати силне крчме и ракијашнице. Градска начелница, гђа Вилсон, присталица је покрета умерености, те је свим својим угледом радила на томе, да на управу полиције дође таки неко, ко је такође члан друштва умерености. Као што се види у Ружи Осборн нашла је свога „човека“. Када је гђа Ружа заузела своје звање, држала је као неки програмни говор и изјавила је, да ће се у првом реду борити против ракије, коцкања и слободне љубави. Молила је грађанство, да јој у том потхвату буде на руци.

Занатлијска забава у Митровици

Српско занатлијско удружење у Митровици приређује други дан Ускрса о. г. забаву с игранком, позоришном представом и томболом, а уз пријатељско суделовање И. Алексића, В. Будића, Ђ. Костића, Ђ. Г. Кличковића, В. Станисављевића и М. Сибинкића. Чист приход намењен је друштвеној благајни за потпомагање оболелих чланова Забава ће се одржати у позоришној дворници „Српског Дома“.

Пропаст пчела у Енглеској.

Ове зиме појавила се пчелиња куга у Енглеској, која је потаманила силне ројеве у свој Енглеској и Шкотској. Кованлук у Енглеској претрпео је грдне штете. На много места угинули су преко зиме сви ројеви, а пчелари нису ни слутили, шта се збило у кошницама. Тек када је наступело пролеће, те пчелари почели прегледати кошнице, нашли су читаве ројеве мртве и сасушене. У Енглеској сада страхују, да ће можда и воћарство имати штете отуда, што су угинуле силне пчеле, јер као што је познато, при оплођавању цветова значајну улогу врше и пчеле.

Исправка.

У чланку „Политика у судству“ (77. вечерњи број „Заставе“) поткрале су се неке штампарске погрешке. У другом ступцу на првој страни стоји: „не гружа довољне везе за подизање оптужбе,“ а треба: „не пружа довољне базе“ и т. д. У истом ступцу мало ниже стоји: „обуставља орган“, а треба: „обуставља прогон.“ У трећем ступцу на првој страни стоји, да су натароши много боље датирани од солгабирова, а треба: да су много боље дотирани (наплаћени). У истом броју „Заставе“, а у вести „Промена возног реда“ (9. ред одозго) стоји: отићи ће онај воз, а треба укинуће се.

Кратке вести.

— У близини јужно-афричких обала насео је португалски пароброд „Лузитанија“. У помоћ су му стигла 2 енглеска пароброда, те су спасла путнике и особље му, око 800 душа. Удавила се само 2 мрнара, 1 жена, а 1 мрнар је нестао.

— Из Софије кренуло се 330 свеучилишних ђака на пут у грчку престоницу Атину, да тамо проведу ускршње празнике.

— У опћини Кертвењешу, код Њитре, ондашњи становник Тома Фицо, када је копао темељ за своју нову кућу, нашао је 14 и по килограма стара сребрна новца. Новци су, има 17 хиљада комада, већином ковани у години 1661., 1685. и 1695. за време краља Леополда I.

-- У Петропавловску, у Кавказу, затрпао је снежни усов цркву. Погинула су том приликом три човека.

— На Реци (Фијуми) два бесна пса ујела су пет људи.

Одговорни уредник: Мита Клицин.

Трговина.

Нови Сад, 8. априла 1911. године.

Пшеница прве каквоће нова 22 К — п. до — К — п
Пшеница нова — К — п. до — К — и.
Пшеница средња 21 К 40 п. до — К — п.
Пшеница лакша 21 К — п. до — К — п.
Наполица нова — К — п. до — К — п.
Јечам стари 14 К 60 п. до — К — п.
Зоб нова 16 К — п. до — К — п.
Кукуруз у зрну 10 К 40 п. до — К — п.
Кукуруз у клипу нов — К — п. до — К — п
Маст 188 К — п. до К — п.
Сланина 180 К — п. до — К — п.
Сланина паљена 180 К — п. до — К — п.
Пасуљ бели — К — п. до — К — п.
Пасуљ жути — К — п. до — К — п.
Лањик — К — п. до — К п.

Све од сто кила.

Свињи угојени тешки 128 до — п.
Свињи средњи . . 124 до — п.
Свињи лаки . . . 120 до — п.

од једне киле.

СТАЊЕ ВОДЕ ПОД НОВИМ САДОМ:

20. априла било је . . . . . 3·38
21. априла било је . . . . . 3·22

Са житне пијаце у Будимпешти.

Цена храни скаче из дана у дан. Ова појава на будимпештанској берзи изазвала је пажњу на берзама у свима државама. Нарочито је јако скочила цена зоби. У среду је цена зоби скочила са К. 1·40 по центи, цена пшеници за април са 60 потура, пшеници за октобар са 64 потуре. Јучер су цене и опет скочиле. Пшеници за април скочила је цена са 40 потура, за мај са 13, за октобар са 22 потуре, раж за април са 40 потура.

Промет готове робе био је врло жив. Млинови су купили 30 хиљада центи пшенице са 5 до 10 потуре по центи скупље, него у среду. Пшеница је продавана према каквоћи по К. 24—25·80, раж К. 18—18·90, кукуруз К. 12·50. У трговини на рок било је још живље. Закључци су прављени овако: Пшеница за април К. 26·46, за мај К. 25·06, за октобар К. 22·82, — раж за април К. 19·72, за октобар К. 17·60, — зоб за април К. 20·92, за октобар К. 15·40, — кукуруз за мај К. 12·48, за јули К. 12·68.

Довоз хране у Будимпешту непрестано траје. Довезено је 17.194 центи кукуруза, 2236 центи пшенице, 1474 центе ражи, 4101 цента јечма, 7372 центе зоби и 204 центе брашна. Извезено је зоби 7322 центе, кукуруза 9000 центи, брашна 9259 и мекиња 2468 центи.

ПРАСИЦА НА ПРОДАЈУ!!!

Властелинство Румско овим објављује, да имаде на продају прасица **за приплод и за рану**, и то укрштених

Мангуљица са беркширима,

4—5 месеци стари.

Прасици ће се на комад продавати из слободне руке. Који су вољни купити, нека се обрате управи економије

„ПЕТРОВ ДВОР
472 3—3 (Petershof) у Руми.

Пољска имања на продају.

Једно је код **Београда** у једном комаду од **39 ланаца** са две живе воде за новодњавање баште, на коме постоји виноград, воћњак и све потребне зграде за вођење економије. Друго је код **Уба (Србија)** у једном комаду од **126 кат. ланаца** са потребним зградама. Треће је код **Обреновца (Србија)** у неколико мањим и већим парцелама, укупно **175 кат. ланаца**. Ближа обавештења даје

семенарска трговина
Тиме Владисављевића Београд
споменик кнез Михајла.
493 5—5

ПРОДАЈА ЗЕМЉЕ!

Властелинство грофа Пејачевића у Руми,

објављује да ће на својевољној дражби у доле означене дане, **следеће земље продавати и то:**

У уторак 2. маја 1911. по новом календару:
500 јутара оранице на „Невољи“.

Почетак дражбе у 8 сати изјутра. Место састанка је, на „**Невољи**“ на друму Пећинци—Суботиште.

Сваки присутни дражбоватељ дужан је пре почетка дражбе, у руке дражбом рукујућем властелинском чиновнику 200 круна пишманлука положити. Продајни услови ће се пре почетка дражбе на лицу места усмено објавити. Исти се могу сазнати и пре код управе властелинства **као и код дра Николајевића у Руми,** који сва жељена обавештења усмено даје.

23 6— **Управа властелинства у Руми.**

КУЋА ПОМОДНЕ РОБЕ

КАРЛА КРОНА СИНА

код „Златног Јелена“ НОВИ САД

слободна је п н. публици, као и својим поштованим муштеријама до повољног знања ставити, да су за

ПРОЛЕТНУ СЕЗОНУ 1911. НОВОСТИ

у вуненим тканинама за костиме, хаљине, блузе и т. д. у огромном и до сад невиђеном избору боја и квалитета приспели и од данашњег дана у излозима и радњи на углед истављени.

Данашњи правац моде јесте: енглиш грао, као и дубле фас са страним (у боји) наличем, које кућа искључиво за нашу варош из првих иноземних творница на стовариште добија.

Умољавате се, да се о горе наведеном осведочите и до моје радње без икакве обавезе на куп потрудите, док још састављене врсте тканина на окупу стоје, прегледате, да у случају потребе лакши и сигурнији избор имате.

За многобројну посету умољава и остаје

са особитим поштовањем

Карла Крона Син

470 8—8 специјална кућа за вунене тканине.

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.

ОДГОВОР

на отворено писмо г. Душана Петровића пароха надаљског

које је изишло у додатку 40. броја „Браника“ за год. 1911.

Ових дана је било равно три године дана, како ме је уг. министарство просвете именовало за учитеља надаљског. Уз пут свратим своме брату Јовану, учитељу врањевачком (сад сомборском) и тамо чујем, да је код брата био г. Јован Петровић привр. учитељ у Надаљу (сад је у Чуругу) који се распитивао о мени, јављајући, да се попа надаљски и Стојановић учитељ навек тужакају, и ја кад дођем, само с попом треба да држим, јер је он највећи пријатељ учитељски.

После упознавања мога с попом одмах сутра дан, кад пустих децу на одмор, ето ти њега као мога првог комшије до мене. . . . . Ви не требате ону хуљу ни погледати, јер тај мрзи на своје колеге, са мном држите, ја сам Ваш искрени пријатељ..... Тако је то ишло скоро сваки дан. На две столице Ви никако не можете седити, вели ми се. Кад одох код њега а он одмах показује сва акта, како је тужио Стојановића надзорнику, конзисторији итд. У борби његовој са Стојановићем прикључим се њему и ја наједанпут постанем хваљен и с ављен, као и учитељ Петровић, који је само те године у Надаљу био. У тој борби њиховој против Стојановића а после и мојој, прикључи нам се доцније и Милутиновић учитељ донекле, а Јанков са свим Ови су после мене дошли у Надаљ.

Лепо је живео г. свештеник с нама све дотле, док смо му у борби његовој од преке потребе били, а ми опет с њиме, док нам се није приказао у својој правој боји. Повишицу је нашу „на фини начин“ тако удесио, да судбина њена навек од његовог ћефа, расположења зависи. Тежња његова за неограниченим господарством над учитељима изазвала је у нама његовим најбољим пријатељима негодовање. Због тога што му његов деспотизам, његову узурпирану превласт над нама не одобравамо устао је против нас и опада нас код нашег рођеног народа, као издајице, отпаднике православне вере и цркве итд.

У ту циљ употребљује предикаоницу, школе, бирцузе итд. Хоће, да нам се наша повишица, — коју смо ми као сиромашни учитељи баш усљед њега једва једном добили — одузме. Живећи у нади, да ће му ово за руком испасти, у напред спрема људе и то у бирцузу, да никоме никаква добра не треба чинити.“ (Због ових његових речи, један овдашњи интелигентан човек на лицу места му је очитао буквицу.)

Борбу је одмах у почетку против свију нас започео. Али је у главноме ипак тако удешавао, да је оштрина њена против мене била наперена. У почетку сам ровења попина мирне душе гледао заједно с мојим колегама, али кад видех, каква се гадна оружја лаћа, само да нам повишицу одузме, седнем и напишем чланак под насловом: „Надаљски силеџија“ и штампам га у тителском листу „Чајкаш.“ Па зашто баш у мађарском листу? Прваци наших странака пишу по страним листовима, кад то по њиховом схватању за потребно налазе. наша повишица, којој попа о глави ради, такве је природе, да њена коначна судбина не од вероисповедних власти, већ само од државних власти зависи, и то зато, јер смо комунални учитељи, а њу је изгласала политична општина.

Још на 2—3 недеље пре но што ће отворено писмо нашег попа у „Бранику“ изаћи, чујем (н. пр. од подбележника) да говори: „Морам му углед сасвим убити и то не само у Надаљу, већ по целом Српству тако, да га од Срба нико неће моћи у своје друштво примити.“ И појави се отворено писмо, то чудо, у 40. бр. „Браника.“ Као свештеник, као образован човек, као старина од 50. год., који је од мене са 25 година старији, да своју паклену циљ постигне, није бирао средства. Каква му је, циљ била, онаквим се средствима и служио.

У „Бранику“ навађа мој чланак „Тиранин надаљски“ у доста осакаћеном облику, који је наперен против њега, против атентатора на учитељски углед и сталеж. Циљ ми је да му сад овим ретцима у одбрану свога поштења и образа, учитељскога угледа, одговорим на његово гнусно писмо, зато се обраћам њему велећи му: „Ко има масла на глави, нека не излази на сунце.“

„Пречасни Господине! Велите, да сте Ви с учитељима у љубави живели осим једног, који није дао деци да иду у цркву и то баш на Божић, због чега сте га тужили итд. Тај учитељ С. Алексић који је сад у Црепаји, а на кога се та Ваша тврдња односи, ово пише: „Кад сам био у Надаљу, научио сам децу у два гласа појати, и сам сам бесплатно појао. После сам створио и ратарско певачко друштво. Више пута ми је понудио црк. одбор награду, ал' сам навек одбио. Напослетку примим 4 фор. месечно. Разболем се и више пута нисам појао. Кад сам оздравио, а ја затечем једном приликом попу, да прима плату и рекнем председнику да и мени изда за последњих 4—5 месеци, коју нисам примио, јер навек чеках, да се што више накупи. дКакву плату?“ рече попа. „Та плата мени припада, јер ја сам појао“ одговорих му. Због тога се ми посвађамо и он је мене после свугде опадао. Није истина, да сам ја деци забранио, да не иду у цркву а особито још на Божић. Немам ни појма о томе, да је мене због наведеног измишљеног разлога одбор тужио, тим више, што сам му ја и перовођа био. Укор од никога нисам добио. Кад сам из Надаља пошао, Надаљчани су из поштовања према мени опроштајну вечеру приредили, где попа није имао места.“

Учитељ Р. Дрндарски, који је пре 10 год. дошао у Надаљ, а после пет год. отишао у Баваниште, ово пише: „Попа је нервозан човек, с њиме, и са Цветом немогуће је сложити се. Слагали смо се као „рогови у „џаку.“

Како сте, попе, живели са учитељем Лукиним, који је сад професор? Као пас и мачка! Како живите са Вашим кумом Милутиновићем? Како са Стојановићем? Са Јанковим? Па са мном? итд. За Стајића учитеља, који је овде био само два месеца, кажете, да тај није ништа бољи од нас! Па ко је добар? Казаћу Вам мало доцније!

На оне дописе, који су изашли у „Застави“ скоро пре три године, а које сте Ви сад против мене изнели, имам да приметим само ово: До оног доба ја још никад нисам писао дописе за листове. Кад сам због Вашег трвења са Стојановићем добио истрагу, онда Ви после истраге велите ми: „Добро би било овог с рогља на јавност изнети, и то путем „Заставе“, јер је тај лист најраспространији.“ Као читаоца „Заставе“ умолисте ме, да то ја учиним. Саопштисте ми мисли, и онаке догађаје, који се пре мене, пре мога доласка дешавали. Тако ти дописи изађу.

Оно Ваше пребацивање пак, да ја за Стојановићем гинем, то је једно просто Ваше измотавање. Због чега имам да жалим? Он је напослетку по Вашим речима за Надаљ мртав. Зато га баш оставимо на миру.

Немојте се, оче Душане, једити на мене и на моје колеге, јер се и ми сами на себе љутимо, а нарочито ја. А знате ли зашто? Зато, јер сам се ја био за Вама јако повео. А то је било пак због тога, јер сам држао, да Ви као свештеник, који кадите по цркви, који у рукама Вашим држите св. Евангелије, да сте у свом спољашњем животу благи) смирени, у мишљењу мудри, да Вам је карактер отворен и чист од сваког лицемерства, да је живот Ваш у складу са начелима хришћанске цркве, и да он за пример може служити и другима, да нисте кавгаџија, сурови, сплеткароши итд. Јест, такви би Ви требали да будете не само зато, што би ви онда живили, по правилима за живљење свештених лица, него зато, јер то од Вас баш сам Ваш позив тражи, на то сте се заклели. Правила, позив то је Вама силеџији све шувикс.

У „Бранику“ неоспорно спомињете нека добра дела учињена према мени н. пр. жандари су хтели да ме вежу приликом моје истраге, а Ви замолили фебирова, да то исти спречи, у чему сте и успели. Дакле бранили сте ме боље него ни мој рођени отац, а гле ја незахвалан! Ствар је у овоме: Стојановић је год. 1908. — кад му се певачко друштво о Ускрсу разишло — тужио, да сте Ви, Душан Петровић, наговарали певаче, да они од њега као коровоће заишту, да и он придене српску тробојницу на груди и т. д. Ово је требало опорећи. Ја сам још са једном личности ишао од певача до певача и купио потписе, да докажу, да то није истина. То се дешавало баш на самог св. Илију, у колу. Жандари ово видели и позову ме на одговорност. На Ваш савет одем у Турију, кад сутра дан, на дан истраге ја им покажем потписе. „Ми смо мислили — рече фирер — да Ви за рит радите“ и баци ми „изјаву певача“, у којој се само Ви перете.

Велите, да сте само мене ради ишли у Нови Сад и Сентомаш код неких људи, да ме спасете беде невидовне. Да видимо баш је ли то тако! Стојановић кад је тужио,

он је нас петоро тужио као људе, који раде против државне идеје итд., а на првом је месту Вас тужио као главну буржију.

Зашто сте Ви тужили Стојановића три пута конзисторији? Мене ради? Зашто сте 3. септ. год. 1908. устали у скупштини пол. општине и говорили против Стојановића, молећи, да цела скупштина заиште његов премештај? Зашто се тужакали пре мога доласка? Све мене ради? Зар Ви нисте ишли код тих људи цркве, школе, народа, а највише Ваше коже ради? Ишли сте и мене ради, јер је од стране варм. адвоката (Микошевића) било предложено, да ме жуп. адм. одбор. осуди на укор и сношење истражних трошкова (96 круна). Хвала и овом приликом свима онима који су се у жупанији баш мене ради заузели. Жупанија ме ослободи сваке казне, али министарство потврди предлог варм. фишкала.

И Ви, старче грешниче, пардон, Ви јагње невино, тврдите у „Бранику", да Ви нисте агитирали против Стојановића, већ само ја. О, Ви жалосни човече, који сте ме тако ззлудили за Вама, зар се апсолутно не сећате Ваших агитација пре мога доласка, и за моје време? Ако се не сећате, Ви сте онда већ излапели. О женидби мојој нећу да говорим. Она овде места нема. Што сте је Ви пак онако ординарно, клеветнички по новинама потрзали, то је доказ Вашег укуса и васпитања. Што се ваших савета тиче а особито у погледу понашања мога према Стојановићу, они су такви били, да богме ја не звам шта би данас самном било, да сам Вас ја у свачему послушао. Што смо пак дваред закаснили у Темерину од воза, те морали без бунде настављати пут за Нови Сад, то је зато, јер Ваш сат иде исто тако као и Ви.

Колико сте лицемерни, неискусни, дволични, о томе сте дали најеклатантнија доказа онда, кад је дошла учитељска повишица на дневни ред. Кад сте апелирали против натарошке повишице, а Ви га с неким људима нападате у седници пол. општине, зашто није и учитељима подигао плату, него само себи, кнезу, плајашима итд. Нама учитељима рекосте: „Иштите сад и ви, да вам се плата подигне, да видимо хоће ли Буња (натарош) за тим бити". 26. јануара 1910. г. посаветујемо се ми учитељи у нашем збору и закључимо, да: „по сразмеру, какву су повишицу добили опћ. чиновници, молимо и ми, да се и учитељска плата 500 фор. подигне на 800 фор., а дрварина 24 фор. на 100 фор. (4 хвата тврдих дрва). Тако и би. Спомињем узгред и то, да је н. пр. натарош добио 400 фор. и 6 хвати тврдих дрва као годишњу повишицу; екзекутор 200 фор. плајаши по 96 фор., шинтер 90 фор. и т. д. Ове примере навађам само зато, да виде и други, да ли је наша молба била оправдана или није. Спомињем и то, да је онда у Шајкашкој, кад су рит пол. општине добиле, велики покрет наступио (који још није престао) око тога, да се свима општинским званичницима, послужитељима итд. плата побољша јер се новаца задоста имаде. Приход је од рита велик и превелик Чурушки су учитељи на пр. 1000 фор. фикс плате искали, добили су 800 фор. осим дрварине и то без икакве обвезе; каћски учитељи 700 фор. итд. После седнице одемо нас троје, Ваша три пријатеља: Милутиновић, Јанков и ја до Вас, и замолимо Вас, да нам молбу помогнете. Наша молба није Вам баш Бог зна како годила, али зато нам ипак дајете Вашу поштену свештеничку реч, да ћете уз нас гласати, и да ће те нас потпомагати. Ондашњи натарош, као иноверац прими нашу молбу свесрдно, велећи: Плата учитељска је данас врло мала, а скупоћа је велика; дипломирани сте људи, треба Вам помоћи, особито онда, кад се може итд. После неког дана, Ви нам кажете, да ми можемо добити већу плату, ако се примимо појања. Против овог захтева, ми смо се одмах оградили, јер ми нити знамо појање, као што треба, нити пак гласа имамо, али Ви сте ту Вашу фикс идеју већ по целом селу разгласили 5. фебр. састане се школски одбор (Вас тамо не бејаше) и молбу нам одбије. Састане се на скоро и политичко веће и оно нас обвеже, да за годишњих 120 фор. вршимо и појачку дужност. Ово ми одбијемо! 24. марта опет се састане школски одбор, да решава о нашој повишици. Од прве седнице школског одбора до ове друге, јасно сте нам доказали, какав сте Ви пријатељ нама учитељима, велите нам: Ви сте у Надаљ дошли само на 500 фор., ако Вам је плата мала, а Ви идите Вашем министру Апоњију, нека Вам он помогне и тд. У очи ове седнице, дакле 23. марта одемо — ја, Милутиновић, Јанков, Миле Петровић чл. шк. одбора и Лука Аћански велепоседник до Вас — (нашли смо Вас у канцеларији у чакширама и прслуку) — молећи, да дођете сутра у седницу шк. одб. и да гласате уз нас. Ако пак нећете, а Ви бар да нам не кварите. Ви нам одговористе: „Нећу више да се мешам у учитељске ствари! Ја имам моју цркву, учитељи њихову школу, натарош његову канцеларију, свако свој посао нека гледа". Кад сутра дан, а оно не само Ви, већ је и Ваша гђа попадија села на каруца, и журите обоје варошкој кући у седницу шк. одбора. Тамо сте заједно кортешовали против нас и ми будемо поново одбијени. Побојали сте се, да ће жупанија ваљда и на основу закључка шк. одбора одобрити учитељску повишицу. 25. марта закључимо ми учитељи, да на основу закона само по један учитељ води децу у цркву, што је надзорник и потврдио. У овој ствари Ви искрени и од речи човече, прочитајте одговор Вашег кума Милутиновића, који је изишао у 51. бр. „Српства". На неколико недеља после 26. марта поручујете Ви нама, да се измиримо. Миле Петровић и Рада Аћански, трговац, веле нам: „Што се не измирите? Ето попа нам каже да он није против вас учитеља шта више он је баш зато да се вама материјално стање побољша, али ви само треба да дате уговор да ће те појати у цркви". „То никако не може бити, јер ми нити знамо појање, нити пак гласа имамо, а што је најглавније нећемо на себе нов терет да натоваримо, јер кад су могли они у општини добити повишицу без новог терета, праведно је, да је и ми тако добијемо", одговоримо им. „Знамо ми то врло добро, али нама уговор треба не ради вас, него за оне учитеље, који после вас буду дошли, дакле за будуће.. Наша је црква доста богата, поред тога добиће још новчане припомоћи од политичке општине, наш народ ни крајцаре не плаћа прореза итд. баш зато ћемо ми т. ј. црквен. општина држати два редовна појца, који ће у цркви појати, а ви ћете пак појати, као и до сад, — кад хоћете — само ће те децу у цркву сви водити.... Уговор морате дати, јер иначе нећете ни крајцаре добити." Да буде и коза сита и купус читав ми се измиримо, и попа нас уверава, да се ничега не бојимо, та то је само једна формалност итд. 6. (19.) маја шк. одбор установи повишицу од 200 фор. и побољша нам дрварину. 8 (21.) маја пол. веће одобри горњу своту као лични доплатак, који се има у пензију урачунати, а ми се обвежемо, да ћемо у цркви бесплатно појати. Вармеђа повишицу с обвезама заједно потврди. Попа сазове скупштину црквен. општине и говори, како је црква сад добила 4 бесплатна појца, који по уговору морају појати, уједно моли скупштину, да о овом његовом успеху извести конзисторију! О формалности, о обећањима наш попа ни речи не спомиње, него шта више сам наглашује, да ми морамо појати, знали не знали, ту је уговор. Па и у „Бранику" се „не сећа" наш духовник, шта је говорио, чак ни људи се не сећа, преко којих је говорио с нама.

Пречасни Господине! Ако се Ви закунете на здравље Ваше деце, да Ви с Милетом и са чика Радом нисте ни шта говорили о овом уговору као о формалности, и да Ва нисте обећали, да ћете Ви код црквен. општине израдити, да она држи 2 појца, и ако се Ви закунете, да о овоме ни с нама учитељима нисте ништа говорили, а тако исто, ако се закуне Чика Рада и Миле, да они с Вама нису ништа о тој ствари говорили, и да они Ваша обећања нама нису саопштили, онда ћу ја Тодор Искруљев, одмах после те Ваше заклетве захвалити на повишици, коју сад уживам. Закуните се, ја с места то чиним.

Ви, као поштен човек, не само да нисте своју реч искупили, него нисте ни покушавали, да је искупите, шта више дали сте је само зато, да нас злонамерно на танак лед наведете, у Ваше канце да нас стрпате. Је ли то поштење?

Кад сте нас преварили као свештеник а ми онда по Вашем налогу, да сачувамо 290 фор. као приправници из I. разр. „зборник у руке па грувај!" Јосиф Јанков н. пр. ништа није знао појати, Ви га приморасте, те овај узме себи за учитеља неког овд. првошколца из препарандије по имену Тривуна Ракића, који га је уз извесну новчану награду учио појати „осмогласник". Ако неко од нас не може доћи у цркву, а Ви на њега: „Ви морате доћи, јер сте се обвезали, иначе тужићемо Вас и одузећемо Вам 200 фор." Некако у јуну месецу били смо сва тројица на јутрењу у десној певници и пред катавасију писмо ухватили тројно „Господи помилуј" као што треба, а Ви одмах отвористе врата олтарска, очи сте разрогачили, и рукама млатајући дерете се: „Шта правите комендију, шта не појите као што треба". Надаљски је певац више пута на литургији појао мало слава, а особито онда, кад у цркви по 3—4 човека имате. То сам једаред и ја хтео учинити, нашто сте Ви одмах врата отворили и из олтара се дерете на мене: „Зашто правите шкандале по цркви?" итд. Ово сам Вам пребацио, а Ви „певац је зато нарочиту дозволу имао од мене, а Ви нисте".

Ту Вашу силу, снагу у цркви више сте пута дали осетити нама, због чега је 30. новембра најпре Милутиновић, а 1. децембра г. 1910. ја и Јанков одемо на тужбу — надзорнику. — Он нам међу осталим рече и то, да по закону ми црквене дужности, само ван школског доба смемо вршити, иначе добићемо истрагу. Ово Вам Милутиновић саопшти знања и равнања ради, због чега сте Ви почели на њега да се издирете. Мржња против нас тек сад избија из Вас. Почињете најпре самном. 18. дец. (по новом) појим на јутрењу. Кад сам почео појати. „Величит душа... а Ви ме — баш кад сте кадили пред олтаром нападнете: „Станите! Саво (црквењаку) пој ти! Ви шкандале правите!" После јутрења питам људе (свега је било 4 човека) зашто је од мене одузето појање? „Господине, одговорише ми, „нама је добро како Ви појите, шта нему није право незнамо". Кад сам прочитао „Браник" т. ј. Ваше фино писмо одем у општинску кућу и тамо ме нађе црквењак. Замолим га да ми каже: да ли сам се ја ачио и кревељио, да ли се људи огледаху од чуда..., да ли се он црквењак, зацепио од смеја и погледао на народ кад сам ја наведеног дана на јутрењу појао? Он вели пред четири сведока: „Све којешта! Ја сам се онда насмешио, кад је он Вами забранио да појите. А да сте Ви какву комендију правили онда у цркви, ја за то ништа не знам". Тога човека због ове његове изјаве немојте гонити ни Ви, ни гђца Цвета.

О св. Николи држали сте говор у цркви и то против учитеља. Приликом те Ваше поуке народ се гурао у цркви, а погледе је на нас учитеље бацао. Је ли то поука? Је ли то сејање љубави и слоге? Је ли зато амвон у надаљској цркви, да Ви одande противу нас агитирате?

На Вашу молбу овд. кнез и Миле Петровић позову нас варошкој кући и пита нас Миле осим осталог и ово: Зашто не предајете деци славенски језик, молитве и т. д. И вели нам Миле: Зар није Вас срамота, као учитеље, да мој син који иде у IV. разр. а најбољи је ђак, не зна вјерују, десет заповести божјих, молитве итд.

Преч. господине! Тужба је дакле, да сио ми криви што деца не знају ништа из веронауке а овамо је Ви предајте и то за плату од 400 фор. годишње. Због чега Ви вучете плату? Због предавања веронауке? Стајић учитељ жалио се, да му један ђак из IV. разреда не зна „Оче наш“! Због Ваше немарности деца ништа не знају, а кривицу на учитеље бацате.

Пре Божића на четир недеље дошли сте код мене у школу на веронауку и питате ми ђаке V. и VI. разр. да ли су учили црквене песме за Божић. Нисмо још — одговоре деца. А Ви им на то речете: „Молите ваше сестре, родитеље и т. д. да вас они науче, јер ваш господин неће“. У то исто време сазивали сте одбор и скупштину и навек сте нас опадали а особито мене. „Искруљев не пушта децу, да за време предавања сарањују“, деца не уче појати, учитељи иду на вечерње тек после 4 сата“ итд. Предлажете, да нас туже и да нам се повишица одузме. И у „Бранику“ велите да моја деца ове године ни „Господи помилуј“ нису научила, и да приликом светаца ни једну песму нисам показао, шта су ми деца научила. Овако истину злонамерно не може извртати поштен човек. Питам Вас: чија су деца појала о Божићу „молитва ми“, тропар, јелици, слава во вишњих Богу, вси јазици...; о Богојављенију „молитва ми“, „во Јордање“ и т. д.; о св. Сави тротар, „Ускликнимо“ и т. д. Чија деца одговарају на јектенија у цркви преко целе године? Само Искруљева! Где Вам је образ, стид? О св. Сави ове год. демонстративно нисте ишли по школама, да по досадањем обичају осветите водицу, ма да Вас је сваки учитељ са дечицом својом у школи својој чекао. Питамо црквењака зашто не долазите? „Не знам“ вели нам. Школска деца по досадањем обичају о. г. нису добила кољива, но добили су зато старци тога дана ракије, коју су у школској згради пили.

Кад су деца школска декламовала, а Ви као какав паша, у одежди сте сели на столицу једну ногу подигнете и пребаците је преко друге и мрко погледајући на учитеље вребате прилику, како да их осрамотите. Осим декламација родољубивих, озбиљних, дао је Јанков свом једном ђаку из III. разр. и једну шаљиву. Кад је дете декламовало, а Ви, устанете са столице и са лармом отерате ђака са столице. После службе одете у бирцуз, и тамо нас опадате.

Поред Вас се осилио и надаљски певац. У цркви, у певници пред децом виче на нас „несреће једне,“ „жалосни учитељи,“ кад из цркве изађемо а он за нама виче: потурчењаци, Мађари, Турци, најгори учитељи, протуве итд. Ви ово све чујете, али ћутите. У прилог Вам иде. Радикалан лек против нападаја овог старкеље нисмо употребили, одбили смо му на простоту његову и његовог шефа. Ви све уживате, кад Вас исти са шеширом у руци дочекује пред црквом, и кад Вам се дубоко клања. Такве учитеље тражите Ви, али на жалост Вашу, таквих више нема.

О Т. Ракићу нећу да говорим. Он је приправник II. године. О оној тучи, итд., што Ви спомињете, ја ни појма немам. Да није то ваљда само Ваша жеља била? Какве савете дајете Ви том дерану? И какве разговоре водите с њиме?

Ви у „Бранику“ цитирате неки разговор, који сте имали с Јанковим. Он вели, да је то Ваша измишљотина и да Ви, као свештеник, лажете. На оне Ваше клевете, да сам ја забранио деци, да иду у цркву, а рекао: „У школи овде да ми се нисте пре службе скупљали,“ велим Вам, да оваку вест може протурити само један покварен човек, а честит свештеник никако. Што се тиче мога ђачког живота у Вршцу нема „Обершуле“ него „реалка.“ Професори ђаку у прва четири разреда не кажу „Ви“ него „ти“ итд.

Ви кад сте нас путем преваре обвезали да појимо, Ви нас онда терате једном овд. колару који је био назарен, а већ 20 година има како не иде у цркву да нас он научи појати. Ми смо ово одбили, јер нећемо да будемо шегрти. Доста је, кад нам кажете да смо Ваши помоћници, (калфе), слуге итд. У Бранику од речи до речи ово пишете: „Када сте се примили, да вршите дужности црквене појца, додељени сте мени у цркви као потчињен помоћник, да будете при богослужењу, и да оно и онако вршите, што и како Вам ја будем одредио. Овом реченицом Ви тиранину, ужасна права присвајавате себи. Кад Ви одређујете певцу, како ће он у цркви појати, нашто је онда Типик у цркви? Нашта су правила?

Стајић учитељ, на пасус о њему, ово пише: „ако попа за све то одговара, што је о мени у „Бранику“ написао, ја му се онда морам поклонити.“ Кад га после силног обећавања нисте могли за се задобити, а Ви дед да га жените. У бирцузу уговарате с њиме, како да се ожени с Вашом нећаком, која има 10 хиљ. фор. а са 8 година је старија од њега. Кад је у Жабаљ пошао, а он није се ни опростио с Вама. Слаб сте проводадија!

На Ваше лажи, клевете, што сте их за овим навели у „Бранику“ не могу да се осврнем, јер се гадим на Вас као духовника, који такав ординарни и клеветнички тон писања употребљује.

Вашу жандарску нарав, хусарску мамузу познаје само онај, који је с Вама мало већег додира имао. Сећате л' се, кад сте пре пет година бирали посланика у Жабљу за Карловце, како сте се онда ружно понашали. Кад сте чули, да надаљчани на Папића гласају, а Ви им дерете цедуљице, због чега су Вас сви напали, а један како чујем из Каћа довикне: „за ногу па наполе с њиме!“

Што се меморандума против Стојановића тиче, изјављујем, да сте Ви то у почетку поверили једном новосадском адвокату, но исти је по Вашим речима одуго влачио. Из беснила одете у Н. Сад, скупите све списе и однесете их дру Хаџију. С каквим сте образом могли ући у кућу тога човека, којег сте Ви навек оговарали, — незнам. Доста то, да кад сте Ви из Н. Сада дошли кући, Ви ме на сокаку нађете и саопштите ми тај Ваш корак. О овоме сте и Милутиновићу говорили. Велите: Хаџија је Ваш добротвор, па баш зато ће он то боље и брже израдити, јер сте и Ви против Ст., а првог оговарате, грдите као лењштину итд. Каквим сте путем послали тај меморандум на министарство то Ви у „Бранику“ — врло увијено — признајете.

После нас и Ви сте искали повишицу и то 480 фор., као награду за труд око предавања веронауке и славенског језика. У молби пишете, да имате 16 часова недељно. У Надаљу има 5 дворана школских. У свакој држите 2 часа, а у повторној 1 час Свега чини 11 часова. Где су још 5 часова? Да! Ви велите, да ћете тих пет часова, које сте више метнули у молбу, само да што више новаца искамците, до године драговољно примити и држати. Дакле до године, ал' плату на 2 године унапред вучете. И како ћете тужан до године држати још 5 часова више, кад и ових 11 држите као од беде. У школама по два месеца не држите веронауку и то ове год., часове најнеуредније држите, у повторној школи по закону до краја године требали све држати веронауку, а Ви сад од 2. априла нећете да држите. Велите, од сад нећу више држати веронауку и ђаке кући терате! А плату можете вући?

Ви пишете у „Бранику“ да по правди требали сте не само 480 фор. добити, него још толико и то само за веронауку. Дакле 960 фор. За 5 часова славенског језика 5×87=435 фор. Укупно 1401 фор! (Добили сте 400 фор.)

Да видимо тај Ваш рад што га тако јако цените. Моји ђаци V. и VI. разр. тек су ове год. почели учити десет заповести. Уче моји ђаци и зборник од Живановића. Од 114 страна Ви сте од 1. септ. до 6 апр. свршили равно *већ две и по стране.*

Милићева литургика износи 46 страна. Ви сте свршили већ девет и по страна. Хо! уче моја деца и славенски и то псалтир, који износи 160 страна, од којих су прочитала већ 8 страна. Превађати или пак децу на разумно читање учити, то Ви не радите. Јел' те поп Душане, кад ће те Ви прописно градиво свршити? Ја мислим, да ћете га до куковдана свршити! И Ви тако мислите, јел'те? А какав метод употребљујете? Дал из XII. или из XIII. столећа?

Ви, несити човече, који имате 1000 фор. фикс плате, који имате 35 јутара сесије (1 јутро издајете под аренду по 40 фор.), 400 фор споредног прихода, 400 фор. за Ваш јадан рад око предавања веронауке, Ви лени човече, који скоро ништа друго не радите, већ само мислите, како ћете којег учитеља тужити и неприлике му стварати, Ви данас дрвље и камење покрећете против нас учитеља, само да нам се одузму они 200 фор. које смо ми баш због Вас једва једном добили.

Велите, да је у мени урођена завист и злоба. Као доказ навађате, да сам ја напао родитеља једне девојчице зато, јер исти није дао мени његову девојчицу на поучавање, већ Милутиновићу. Одем са Милутиновићем код оца исте девојчице и замолим га, да се изјасни, је ли то истина, што Ви по „Бранику“ дрљате или није. Човек се насмеши и вели: „Све којешта од нашег попе.“ И куне се, да је то све Ваша измишљотина. Па због чега да сам злобан? Зато што Милутиновић као учитељ за пет фор. месечно поучава дете за I разр. више школе и то сваки дан? Та толико има и један ђак из III. разр. гимн!

У „Бранику“ спомињете и неки кшефт са децом. У новембру год. 1909. сами дођете мени у школу и ту јављате мени, Милутиновићу и Јанковом, да сте нашли да има у црквеној општинском предрачуну 60 фор. сувишка за појање. Молите нас да научимо децу у два гласа појати, и ми ћемо онда тај новац добити. Да не би било неспоразума међу нама, препоручујете, да те године Милутиновић буде коровођа, а ми да га испомажемо, друге године други нека буде коровођа итд. а новац ћемо навек на једнаке делове поделити. Кад је дошло до исплате, ми смо се налазили с Вама у конфликту због наше повишице, те Ви из пркоса нећете да известите одбор у чему је ствар. И сад спомињете да смо ми терали кшефт са ђацима. Срам вас било!

Нападате ме у „Бранику“, да ја гадно говорим са девојчицама. Осим овога спомињете Ви овде у селу и неку везу. Ја сам целу ствар пријавио жуп. управном одбору и искао истрагу, уједно сам у овој ствари учинио кораке и код кр. суда.

Колико сте лењи и несавесни, најјаснији је доказ о томе овај: Ви као свештеник били сте у црквеној општини и рачуновођа. За рачуновођство сте сваке године редовно вукли плату, а рачуне од год. 1900. до год. 1410., дакле рачуне за време од 11 година, нисте никоме полагали. Кад Вас је власт притисла, а народ у црквеној скупштини почео нападати, а Ви онда једва једном изађосте с рачунима најпре пред црквени одбор, а затим 28. нов. (11. дец.) год. 1910. пред црквену скупштину. Рачуне сте положили за по сата, за које време рећате како фале новци, а нема квита. По овоме судећи, ја држим да сте Ви најлењи и најнеуреднији поп у целој карловачкој митрополији. У тој седници на дозволу скупштине устанем и ово несавесно руковање нападнем.

Како Вам је у души било, не знам. Председник стари, који је 7 година председавао (место 6 год.) а за чије сте време Ви највеће шкандале правили, устане после мојих речи и предлаже: Данас ће се опет бирати предс. и потпред. и то зато, јер је виша власт наш избор, који се пре по године обавио уништила, и то на основу тога, јер смо ми јавним гласањем изабрани, предлажем, да се данас бира и перовођа, а то нека буде Р. П. који ће за своју стару благајничку плату и перовођа бити. Ово упали! И дође ред на избор председника. Сад устанете Ви и молите људе, да тајним гласањем изаберу само старог. И гле чуда! Народ са огромном већином изабере М. Андрића, који Вам

баш ни мало не мирише. И тако би избуђкан и стари председник и то не на „фини начин“ (ово су Ваше речи и Ваш начин) као ја, него правим путем и то само због Вас!

У беснилу своме сад требате своје гњевно срце на неког да искалите! Па на кога ћете? На никога другог, већ на учитеље. Тамо сте нас крпили по Вашем ћефу! После седнице, Ви као један пастир, свештеник целу скупштину зовете у бирцуз, да им платите алдумаш, јер сте добили 400 фор. годишње награде за Ваш ужасан труд око веронауке,

Кад је Петровић учитељ из Надаља отишао, који је у црк. општини и перовођа био, Ви ми велите, да се те дужности ја примим, уједно ми кажете и то. да ја као перовођа немам много посла, јер по обичају, Ви састављате записнике, а перовођа их само преписује. С Вама сам онда врло добро живео, па сам и пристао. Кад Вам прота јави да ће доћи да одржи каноничку визитацију, а Ви ми онда одмах пошаљете записник, ексхибит итд. да уважам и пре писујем записнике и циркуларе. У последњој години, због пута нисам могао све то учинити, због чега је само записнике Милутиновић преписивао.

И Ви иштете од мене рачун од треће забаве, коју сам са Јанковим приредио! Прву забаву са школском децом у Надању ја сам сам приредио. Другу смо забаву већ сви ми учитељи приредили. На забавама су деца декламовала, певала и изигравала позоришна комађа. (Живе лутке, Попељуга, Јосиф). Од прихода тих забава одвојили смо преко 40 школске дечице. Трећу забаву сам приредио год. 1910. на други дан Духова са Јанковим. Овом приликом је посета врло слаба била, и то зато, јер се баш онда налазио у Надању и то први пут циркус, поред тога ми смо забаву приредили у дворишту И. П. под отвореном шупом, кад је и време доста хладно било. Због мале посете, мали и доходак био, а баш смо овом приликом имали највише издатака (нова завеса, шипка за исту, пут у Нови Сад, бенгалска ватра, свирци итд.) Доходком смо једва некако покрили главне издатке. Ви за ово све знате, али ипак Вам не смета, да сумњичите. Око приређивања тих забава у добротворне цељи Ви врло добро знате колико смо ми труда улагали. Нама није зато нико ни хвала рекао. Шта више ево Ви нас данас као свештеник још и нападате.

И Ви силецијо, Ви жандару учитељски, Ви смете коме да пребаците неваспитање и неуљудност. Реците ми, молим Вас, какве сте Ви нама анзихтскарте показивали? Јесу л' то Ваше иконице? Те Ви целивате? А какве приче причате Ви попе од 50 год.? Имате ли Ви стида и срама? Каквог сам ја васпитања, нека ми послужи као мали доказ то, да је мене и мога брата Јована на прави пут извео наш искрени пријатељ др. К. Хаци одвокат који је увидевши наше поштење и вредноћу, заузео се за нас, као за децу своју и задобио је г. П. Милића свештеника и г. И. Остојића из Вршца, који су нас издржавали и навек нам искрени савезници били. Ми смо њима за то навек захвални били, јесмо, и бићемо. А због чега хоћете, да ја Вама будем захвалан? Зато ваљда да сам Вам захвалан, што нам врат ломите и мени и мојим колегама?

А какво ми је и то доброчинство, које се навек пребацује?

Какав сам ја као учитељ о томе нека сведочи ова последња белешка мога шк. надзорника, која се налази у мом дневнику: Igen jó tanítási eredményt tapasztaltam! „У настављању је успех врло добар“.

А шта је Вама Ваш прота забележио? Сами кажете, да сте добили лане укор од конзисторије! А какав сам као васпитач, знам то, да мени до данас није нико ништа пребацио што се тога тиче! Ви сте једини! Ал' да видимо како ви као свештеник васпитавате Вашу децу? Ваш син од 10 год. оиже круне са туђег стола и вади 10 фор. из туђег џепа и иде у бирцуз и пијанчи! Ваше женско дете Иванка ишла је пре три год. код мене у школу у III. разр. Пре две године није ишла у школу јер је IV. разр. Стојановић држао. Ја сам њу бесплатно спремао и ишао сам с њоме у Турију, где је приватно полагала и то са врло добрим успехом. Бесплатно сам поучавао и Бојку, која је положила II. разр. више школе са добрим успехом. Иванка Ваша лане није ни ишла у школу, а није нигде ни полагала. Лане је је држао V. разред Јанков. То дете Иванка — по Вашем упутству — не јавља ми се више. Том детету Ви дајете „Браник“ и оно га разноси од куће до куће, да сви читају како је њен тата напао њеног бившег учитеља. Јел'то васпитање?

На Ваша запитивања говорио сам' Вам, да је онај свештеник, где сам ја учитељ био, прави пријатељ оном народу, да је добар и као свештеник и као човек, а био би још и бољи само да нема једну ману. О тој мани сам казао што-шта. Па коме? Његовом брату у Христу, који тај разговор на зло употребљује и износи на јавност. Закључујем, да Ви немате ни толико васпитања, колико имају надањски цигани. И Ви смете тврдити за другог да је опадач! Ја не знам, имали свештеника у околини којега Ви нисте оговарили. Сећајте се само како сте говорили о Вашем једном најбољем и најискренијем брату. Место, да га сажалите, Ви га оговарате. Један је свештеник Вама шпекулант, други је за финанце, трећи леже пили̇ке итд. Па ко је од свештеника ваљан? Ви и само Ви! Ви сте узор и понос карловачке митрополије. Да нема Вас, нестало би нас.

Од учитељских снага пак Ви највећма цените на овој кугли земаљској овдашњу 51 годишњу девојку, учитељицу Цвету Гавриловићеву. То је та, која се пре неку годину ошишала и тиме изазвала општи смех у селу, због чега је и данас зову „Шишарка.“ А знате ли Ви за чију се љубав она ошишала? То је та, која буђка десетице на Вашу молбу, ако треба против кога агитовати. То је та, с којом Ваши најрођенији не говоре, а с којом Ви скоро по цео дан седите на сокаку или пак у у њеној собу. То је та, с којом Ви учитељима чакшире кројите и коју Ви неки пут онако из шале опалите својом батином и фризуру јој покварите. То је та, која код Ађански на вечери опомиње друштво, да пази, што говори, јер је ту шпијон (показује на Милутиновића), што је исти приметио, а због чега је било тамо доста непријатности. То је тај Ваш пријатељ, с којим Ви утаначујете коме смеју учитељи да се јављају, а коме не! Њене писане цедуљице, које скупљене у један велик албум, најбоље доказују, ко је и каква је она. Попе! „С ким си, онаки си!“ Ко Ваше или фрајла Цветино мишљење не одобрава, значи: да је тај отпадник и злотвор српскога народа, тај нема црквене свести итд и одмах покрећете против истога читаву хајку.

Ви сте пре овд. бележника навек нападали и то јавно и тајно, и читав бојкот сте приређивали против њега? А гле данас? Данас сте Ви нос у футрол и сваки дан га узнемирујете! Да ли то радите из пре тераног пријатељства или пак из рачуна?

Пре него што ћу да завршим свој одговор, хоћу да Вас запитам ово:

Како смете Ви као свештеник, чувар вере и православља неку назаренску децу, која нису крштена нити пак миропомазана причешћивати? Зар то није профанисање и исмејавање св. причешћа? Како смете Ви свештеничку мантију по надањским бирцузима вући, а да Вас на то ко гони? Је ли лепо и је ли дозвољено, да у Вашој свештеничкој кући тамбураши ноћу свирају, и Ви поред њих да се веселите? Зашто Ви у цркви месечно само једаред делите нафоре, иначе ту дужност црквењак обавља?! Зашто Ви не превађате ев нгелије на српски? Кад држите проповед у цркви? Ето од св. Саве до данашњег дана Ви сте врло згодне теме имали н. пр. о посту; о греху: о фарисејству, лицемерству, Ваше „врлине“; о блудноме сину итд. и Ви сте ове прилике све пропустили. Како сте смели једну овд. девојку измејати у цркви и то кад се венчала и кад сте јој на главу венац хтели метнути? Рекли сте: ф.! ф.! а ко те је с том фризуром тако убогаљио?“ Ето како Ви благосиљате, и то онда, кад је црква пуна народом! Зашто се код нас већ од три године не износи литија на пољану? Кад већ навек сахрањујете на каруцама, а зашто бар у гробље не уђете заједно са спроводом, него код нас најпре морају да улазе коњи, слуга, онда Ви у каруцама, па тек онда барјаци са спроводом! Не можете? А како можете да пешачите у бирцуз? Зашто код нас омладина за време божићњег, петровског и госпојинског поста игра у колу? Зашто то Ви као вероучитељ не спречите? А како ћете тужан Ви то забранити, кад и Ви сами идете у бирцуз на забаве и то за време поста, н. пр. лане, кад је Ваша пријатељица Ц. В. после Ваведенија у посту приредила неки бал са томболом. Зашто и сме ли тога бити да се деца у Надању и то врло често не обуку у стихаре кад сарањују, него само са рипидама и чирацима у руци прате и поје сокаком „свјати Боже?“ Зашто 2. (15.) фебр. ове године нисте одржали преосвећену литургију? Зашто н. пр. нећете да идете код једне сироте Машићеве да светите водицу, ма да Вас зове? Она се сирота свима тужи на Ваше дрско држање. Кад постите? И који сте пост одржали као поп? Куковдански!

Зашто Ви, попе, никад, ал' никад не објављујете дневни ред скупштине и одбора у цркви? Зашто Ви никад не сазивате скупштинаре и одборнике у седницу на 8 дана пре, као што је то у решкрипту, него на 24, 12, 5 часова, пре седнице. По закону парох у скупштини седи до председника и то с десне стране. Тако је то свугде где се закон поштује! У Надању је то обратно! Овде председник седи с десне стране пароху. Дакле Ви сте изабрани предс, а Јоца Ст. бивши и М. Андрић сад. предс. они су попови. Зар није? Да л' има наша црк. касу? Да л' има она 4 кључа? Ко је држао до сад новце црк. општине? О нападајима Вашим на скупштинаре, кад не деле Ваше мишљење нећу да говорим!

Кад се узме у обзир Ваш рад управо против Ваше понашање, итд. онда није чудо, што је Надањ легло назаренства! Нигде нема толико Назарена, колико их код нас има. Та ето баш сад пре месец и по дана је напустио православље скупштинар црквене општине Максим Аларгић и један честит грађанин Божа Татицки! Због чега и због кога?

О Вашим „гиксерима“ приликом богослужења нећу да говорим!

Оволико сам нашао за потребно да Ваш одговорим на Ваше отворено писмо, у којему све гамижу клевете и гадни нападаји. Велите, да сте задржали још коју пилулајку против мене, и изнећете их, ако се усудим да Вам одговорим. Пазите само да их Ви не прогутате и да Вам не заседну!

У Надању, 24. марта (6. априла) 1911. г.

Тодор Искруљев
учитељ.

Срп. штампарија дра Св. Милетића у Н. Саду.